

Sakområde: Personal samt Organisation och beslutsstruktur

Dokumenttyp: Riktlinjer samt
Delegationsordning/organisationsbeslut
Beslutsfattare: Rektor
Avdelning/kansli: Ledningskansliet
Handläggare: Linnéa Littorin

Beslutsdatum: 2016-04-26
Träder i kraft: 2016-05-01
Giltighetstid: Tills vidare
Bör uppdateras före: 2019-12-31

Ev dokument som upphävs: Nej

Bilaga till: Rektors beslut den 26 april 2016, SLU ID ua 2016.1.1.1-1563

Riktlinjer för ställning som professor emeritus

Den som är anställd som professor, antingen som befordrad eller rekryterad, kan efter ansökan utses till professor emeritus/emerita (i det följande endast kallad professor emeritus) vid pensionsavgång. Professor emeritus utses av dekanen på den fakultet där vederbörande har sin sista placering innan pensionsavgång. Vid utnämningen ska professor emeritus knytas till en institution på den aktuella fakulteten. Ansökan ska skickas in av prefekten och i ansökan ska finnas en redogörelse för institutionens behov, vad personen ska göra och vilka överväganden som gjorts. För att utses till professor emeritus krävs att vederbörande är en god företrädare för SLU. Prefekten ska ansvara för att årligen kalla till samtal för uppföljning och planering av verksamheten.

För att avsluta förhållandet kan prefekten genom anmälan till dekanen, meddela att resurser inte längre kan tillhandahållas professor emeritus vid institutionen, eller att institutionen av andra skäl vill avsluta förbindelsen med professor emeritus. Beslut i frågan ska då fattas av dekanen.

Överväganden

Vid ett utnämmande av professor emeritus måste det finnas en bedömning från universitetet om vad vederbörande ska göra. Det som gällt uttalat på SLU – i vart fall på vissa institutioner – är att en professor efter att anställningen upphört vid 67 års ålder kan få ha ett arbetsrum på universitetet och delta i institutionens verksamhet som professor emeritus med egna externa anslag som enda finansiering. Ingen ändring avses i detta hänseende. Man kan inte utnämnas till huvudhandledare, men fungera som biträdande handledare, bedriva forskning och undervisa. Byte av institution är i normalfallet olämpligt.

En utgångspunkt är att emeritus inte ska kunna vara huvudhandledare eller ha någon arbetsledande funktion utan endast vara accessoriskt knuten till institutionen. Detta innebär att personen ska engageras på ett sådant sätt att ställningen som professor emeritus kan avslutas om prefekt eller dekan finner det nödvändigt. Om det är så att den avgående professorn har betydande angelägenheter kvar att sköta, så ska också en ny visstidsanställning till för att utföra dessa uppgifter. En professor emeritus ska inte tillåtas vara huvudansvarig för att söka externa forskningsmedel i SLU:s namn. Personen kan dock delta i ansökningar som promotornamn. Ett formellt ansvar mot studenter, anställda eller finansiärer kan inte komma ifråga.

Av den tidigare regleringen (ett kungligt brev från 1942) kan man dra slutsatsen att titeln kräver dels pensionsavgång, dels anmälan. Vidare kan man säga att prefekten har veto i vad som försiggår på institutionen, därmed inte sagt att prefekten ska vara beslutande i denna fråga.

Det är inte aktuellt med några övergångsbestämmelser eftersom frågan under de senaste åren varit oreglerad.

Innebörd

Med tanke på att resurser tas i anspråk från aktuell institution ska prefekten ha inflytande i frågan, om än inte som slutligt beslutande. Emeritusskapet innebär att personen – utöver rätten att bära titeln professor emeritus - alltså är knuten till SLU och får fortsätta att forska och publicera i SLU:s namn. Härvid är det viktigt att emeritusskapet tydliggörs i olika system så att exempelvis SLU-biblioteket kan säkerställa att personen i fråga fortfarande har titeln och rättigheterna officiellt. Detta kan ha betydelse t.ex. för vad man får deponera i fulltextarkivet Epsilon, i vilket dokument endast får deponeras av universitetspersonal verksam vid SLU.¹ Titeln innebär inte att något anställningsförhållande upprätthålls och medför ingen lön eller några löneförmåner. En arbetsplats² och tillgång till infrastruktur (dator, it-stöd) ska dock tillhandahållas. Tillgång till infrastruktur omfattar också tillgång till de elektroniska tidskrifter och andra vetenskapliga informationsresurser som SLU har licenser för. En särskild försäkring kan tecknas för emeritiprofessorer då dessa inte omfattas av den försäkring som normalt gäller för anställda.

¹ Enligt förslag till ny policy för SLU-biblioteket och lagring i Epsilon är det prefekten som avgör om en person kan anses verksam vid SLU.

² Med arbetsplats avses skrivplats, vilket kan innebära ett mindre skrivbord i ett rum som delas med andra.

Bakgrund till riktlinjer om ställning som professor emeritus

I den här bilagan till beslutet finns en historisk och rättslig redogörelse som bakgrund till beslutet.

Historik

Ur Wikipedia (i urval):

Emeritus eller **emerita** (uttalas eméritus resp. emérita) är en titel som används i kombination med yrkestiteln av präster och professorer när de gått i pension. Det betecknar att de alltså har vissa skyldigheter och rättigheter knutna till den tidigare yrkesverksamheten.

Titeln härrör från latinets *emeritus*, vilket betyder "den som har tjänat ut", "veteran". Det var ursprungligen beteckning för pensionerad soldat i romerska hären. Femininformen är *emerita* och pluralformen *emeriti*, om endast kvinnor *emeritæ*. Den fullständiga titeln blir således *professor emeritus* respektive *professor emerita*. I pluralis talar man om t.ex. *emeritpräster* eller *professorer emeriti*.

Fram till 1900-talets början innehade präster sina tjänster livet ut. När ett pensioneringssystem skulle införas 1910 inrättades genom Kungl. Maj:ts beslut ett begränsat antal så kallade emeriti-löner i varje stift. De äldsta prästerna kunde ansöka om att komma i åtnjutande av en sådan och därmed få lämna sin tjänst. En sådan präst lade ordet "emeritus" till sin tidigare tjänstetitel, till exempel "kontraktsprost emeritus", "kyrkoherde emeritus". När universitetens professorer skulle börja pensioneras infördes 1916 emeritus/emerita-begreppet också för dem. En professor emeritus/emerita är - trots pensioneringen - fortfarande knuten till sitt universitet och till sin vetenskapliga fakultet och institution med möjlighet att tjänstgöra där och i mån av utrymme också fortsättningsvis ha tjänsterum där och sin forskarplats i till exempel ett laboratorium. Åtskillig högkvalitativ forskning i Sverige utförs idag av professorer emeriti.

Det historiska begreppet emeritus/emerita har alltså en bestämd innebörd. Begreppet skiljer sig från beteckningen *före detta* och kan av nämnda skäl inte på ett seriöst sätt knytas till andra yrkeskategorier än präster och professorer. Emeritus-/emerita-begreppet används endast vad gäller en persons sluttjänst samt innehavare av ordinarie eller fullvärdiga utnämningar. En ordinarie professor som lämnar sin tjänst för att ta ett annat arbete (till exempel en juristprofessor som blir justitieråd) kan inte tituleras emeritus/emerita, utan blir därmed - om man nu vill att professorstiteln skall hänga kvar - *före detta professor* eller *företvarande professor*.

Titeln professor emeritus med avseende på Skogshögskolan, Lantbrukshögskolan och Veterinärhögskolan reglerades till en början i ett kungligt brev av den 30 juni 1942. Det finns dock inte längre upptaget i Svensk Författningssamling varför det

inte längre har någon legal status. En följd av detta skulle kunna vara att staten lämnat helt öppet åt lärosätena att själva hantera frågan om professorer emeriti.

I det kungliga brevet framgår att begreppet inte enbart är språkligt utan att det också innefattar vissa skyldigheter och privilegier. Punkten 1 i brevet anger att professor som avgår med pension har rätt att som professor emeritus efter anmälan till lärarråd (som väl numera bör läsas som fakultetsnämnd) meddela undervisning inom professurens vetenskapsområde, om det inte hindrar ordinarie undervisning.

Punkten 2 anger att prefekten, efter begäran, kan lämna sitt medgivande, om det kan ske utan olägenhet, till att professor emeritus använder arbetsplats m.m.

Hur ser det ut på andra lärosäten?

På andra lärosäten finns inte så mycket skrivet om professor emeritus specifikt. Flera lärosäten har dock riktlinjer om vad som gäller för anställda över 67 år och ibland nämns i det sammanhanget något om professor emeritus.

Enligt Uppsala Universitets riktlinjer kan pensionerade professorer, om det är önskvärt och möjligt utifrån ekonomiska och arbetsmässiga skäl, efter överenskommelse med prefekt om vissa resurser, delta i institutionens verksamhet som emeritus utan att vara anställda och avlönade.

Arbetsrätten för anställda över 67 år

Lagen om anställningsskydd, LAS

5 § 1st p.4 Avtal om tidsbegränsad anställning får ingås när arbetstagaren fyllt 67 år.

5 § 2 st Om en arbetstagare under en femårsperiod har varit anställd hos arbetsgivaren antingen i allmän visstidsanställning i sammanlagt mer än två år, eller som vikarie i sammanlagt mer än två år, övergår anställningen till en tillsvidareanställning.

32 a § En arbetstagare har rätt att kvarstå i anställningen till utgången av den månad då han eller hon fyller 67 år, om inte annat följer av denna lag.

33 § Om en arbetsgivare vill att en arbetstagare ska lämna sin anställning vid utgången av den månad då han eller hon fyller 67 år ska arbetsgivaren skriftligen ge arbetstagaren besked om detta minst en månad i förväg.st. En arbetstagare som har fyllt 67 år har inte rätt till längre uppsägningstid än en månad och har inte heller företrädesrätt enligt 22, 23, 25 eller 25 a §.

Som framgår av 32 a § LAS har en arbetstagare rätt att kvarstå i anställningen till utgången av den månad då han fyller 67 år. Om arbetsgivaren vill att anställningen ska upphöra när den anställde fyller 67 år ska reglerna i 33 § LAS följas, d.v.s. arbetsgivaren ska ge besked om detta minst en månad i förväg. Missar

arbetsgivaren att göra detta eller har man medgivit fortsatt anställning efter denna tidpunkt gäller vanliga uppsägningsregler¹. Vad som är saklig grund för uppsägning efter 67 års ålder bör dock ha förändrats i viss mån liksom att uppsägningstiden endast är en månad (33 § 3 st. LAS).

LAS är förvånansvärt tyst om vad som gäller för personer som arbetar efter 67 års ålder, för att inte tala om vad som gäller om man nyanställer någon efter 67 år. Klart är dock att man enligt 5 § 1 st. 4 p. LAS får ingå avtal om visstidsanställning med personer som har fyllt 67 år och att regeln om rätt till tillsvidareanställningar enligt samma paragraf 2 st. inte gäller. Om man anställer någon som är över 67 år på en tillsvidareanställning gäller LAS i övrigt som vanligt. För nya uppdrag eller anställningar efter 67 års ålder är det arbetsgivarens behov som är styrande och ett uppdragsavtal eller ett tidsbegränsat anställningsavtal kan ingås om det är ändamålsenligt. Arbetsgivaren förfogar helt över sådana beslut, med undantag för om beslutet kan anses (ålders-)diskriminerande.²

Slutsatsen är att man inte ska anställa någon över 67 år på annat än visstidsanställningar, inte tillsvidareanställningar. Det ska dock inte vara fråga om vikariat eller allmän visstidsanställning eftersom regeln i 5 § 2 st. LAS då blir tillämplig. Istället anges den särskilda tidsbegränsningsgrunden att den anställda är över 67 år (5 § 1 st. 4 p. LAS) som grund för visstidsanställning.

Professor emeritus och LAS

Högskoleförordningen (HF) anger tydligt att en anställning som professor inte kan tidsbegränsas, vare sig med stöd av HF eller LAS. Titeln professor emeritus är en hederstitel förbehållen professorer som har gått i pension vid det universitet de har verkat och är ingen titel som ska sammanblandas med någon anställningsform. Anställda som får en tidsbegränsad anställning efter 67 års ålder får ofta prefixet ”senior” framför sin tidigare yrkestitel, t.ex. senior forskare.

¹ Lunning, Toijer, Kommentaren till LAS, s 722

² Se t.ex. ett rättsfall från arbetsdomstolen, AD 2015 nr 51